

Farkas Éva

A tanulási eredmények láthatóvá tétele

Életünk során számos értékes kompetenciát sajátítunk el az iskolán kívül. Ezek a tudások azonban gyakran alulértékelték annak ellenére, hogy ugyanolyan jelentős munkaerő-piaci relevanciájuk lehet, mint az iskolában megszerzett ismereteknek, képességeknek. **A nem-formális és informális környezetben szerzett tanulási eredmények validációja láthatóvá teszi az egyén kompetenciáit és értéket ad azoknak.** Az Európai Unió Tanácsa 2012. december 20-i ajánlásában arra kéri a tagállamokat, hogy legkésőbb 2018-ra hozzanak létre nemzeti rendszereket a nem-formális és az informális tanulási eredmények elismerésére. Ez lehetővé teszi az egyének számára, hogy

- a) a nem-formális és informális környezetben megszerzett tudásaik, képességeik és kompetenciáik validálva legyenek,
- b) és a nem-formális és informális tanulási tapasztalataik validációja alapján teljes vagy részleges képesítést szerezhessenek.

A validáció kérdésköre 20 évvel ezelőtt (1995-ben¹) jelent meg először az európai szakpolitikai dokumentumokban. 20 év után szükségessé válik, hogy reflektáljunk az eddig elért eredményekre és az előttünk álló feladatokra. Ez volt a célja annak a konferenciának is, amelyet a CEDEFOP szervezett 2016. november 28-29-én Thesszalonikiben². A **'How to make learning visible'** címet viselő konferencia az érdekeltek széleskörű bevonásával biztosított fórumot az eddig elért eredmények bemutatására és a még előttünk álló legfontosabb feladatok, fejlesztési irányok meghatározására annak érdekében, hogy az Európai Unió ajánlásában foglaltakat teljesíteni lehessen 2018-ra.

A téma Magyarország számára is rendkívül fontos, hiszen az uniós ajánlással összhangban a 2014. november 4-én elfogadott³ egész életen át tartó tanulásról szóló kormánystratégiában⁴ **Magyarország is elkötelezte magát a magyar nemzeti validációs rendszer 2018-ig történő kiépítésében.** Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikája keretstratégiában megjelölt célok megvalósulása érdekében a kormány cselekvési tervet⁵ fogadott el, amelyben „a Kormány

¹ White Paper on Education and Training. Teaching and learning toward the learning society

² A konferencia honlapja : <http://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/events/how-make-learning-visible>

³ 1603/2014. (XI. 4.) kormányhatározat a Magyar nemzeti társadalmi felzárkózási stratégia II., Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája, a Köznevelés-fejlesztési stratégia, továbbá a Végzettség nélküli iskolaelhagyás elleni középtávú stratégia elfogadásáról

⁴ Az egész életen át tartó tanulás szakpolitikájának keretstratégiája a 2014/2020 közötti időszakra
<http://www.kormany.hu/download/7/fe/20000/Eg%C3%A9sz%20%C3%A9leten%20%C3%A1t%20tart%C3%B3%20tanul%C3%A1s.pdf>

⁵ 1705/2016. (XII. 5.) kormányhatározat az egész életen át tartó tanulásra vonatkozó szakpolitika keretstratégiájának 2014-2020 évekre vonatkozó cselekvési tervéről

elrendeli a tanulási életutak átláthatóságának, egymásra épülésének rendszerbe szervezését és az előzetesen megszerzett tudás és képességek elismerésére szolgáló (validációs) rendszer kiépítését⁶”.

A tanulási eredmények validációja önértékelésen és külső értékelésen alapuló folyamat, amely a társadalmi partnerek által meghatározott és elfogadott képzési és/vagy foglalkozási sztenderdeknek való megfelelés vizsgálatára, és minőség szempontjából történő hitelesítésére irányul. A validációs eljárás lényege, hogy az egyén által bármilyen formában, időben, módon, szintéren megszerzett tanulási eredményt az erre jogosult szervezet összeveti egy előzetesen meghatározott követelményrendszerrel, amely kapcsolódhat képzéshez, képesítéshez (képzési sztenderd, pl. szakmai és vizsgakövetelmény követelménymoduljainak feladat- és kompetenciaprofilja) vagy munkakörhöz (foglalkozási sztenderd, pl. munkakörelemzésen alapuló kompetenciamátrix). Az összevetés eredményeképpen megállapítható, hogy a felnőtt rendelkezik-e olyan tanulási eredménnyel, amely megfeleltethető az adott képzési vagy foglalkozási követelményrendszernek. Az összevetés különböző módszerekkel történhet: portfólióelemzés, önértékelés vagy külső értékelés, azaz direkt mérés alapján, vagy ezek együttes alkalmazásával.

A cél tehát a birtokolt tanulási eredmények „hivatalos státuszba” helyezése. Ennek megfelelően a validáció egy lépcsőfok ahhoz, hogy a felnőtt az általa birtokolt, de nem dokumentált tanulási eredményeinek hivatalosan igazolt, dokumentált (munkaerő-piaci) értéket adjon annak érdekében, hogy az a munkaerőpiacon transzferálhatóvá váljék.

Az Európai Unió prioritásként kezeli a tanulási eredmények értékelését és elismerését ezért 2004 óta szisztematikusa monitorozza, hogy az egyes országok milyen lépéseket tesznek a validáció rendszerének és eljárásainak kiépítése érdekében. Eddig 6 „leltár⁷” készült (2004, 2005, 2008, 2010, 2014, 2016), amelyek egyrészt országspecifikusan, másrészt témaspecifikusan mutatják be a validáció terén történt fejlődést és az elért eredményeket.

A novemberi validációs konferencián Ernesto Villalba⁸ ismertette a 2016-os felmérés eredményeit, amelyben 36 ország vett részt. 35 országban elsősorban a képzéshez kapcsolódik a validáció és csak 15 országban működik munkaerő-piaci célú validáció is. Bár 30 országban lehetőség van teljes- vagy részszakképesítés megszerzésére validáció útján, de jellemzően csak bizonyos szektorokban és nem az oktatási rendszer teljes spektrumában. A módszerek tekintetében az egyes országok leginkább több módszer kombinációját alkalmazzák a validáció során. A legnépszerűbb módszer a portfólió, a tesztek és vizsgák, a deklaratív módszerek, az interjú és a munka közbeni megfigyelés. Összességében nőni látszik a

⁶ A cselekvési tervben konkrét határidő nincs megjelölve a validációs rendszer kiépítésére vonatkozóan (a határidő folyamatos). Felelősként az emberi erőforrások minisztere és a nemzetgazdasági miniszter van megnevezve.

⁷ European inventory on validation of non-formal and informal learning

⁸ A konferencia előadásanyagainak elérhetősége: <http://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/events/how-make-learning-visible/conference-documents>

szakpolitikai elkötelezettség, de a társadalmi partnerek és a civil szervezetek bevonása továbbra is alacsony szintű. Az elmúlt évtizedek legnagyobb eredményének azt tekinthetjük, hogy nagyon erős és egyértelmű elmozdulás történt Európa szerte a tanulási eredmények alkalmazásának irányába. Ez azért fontos, mert a validáció kulcskérdése, hogy a képzési és foglalkozási sztenderdek tanulási eredmény alapúak legyenek.

A konferencia – Magyarország számára is megfontolandó – kulcsüzenetei:

- A validáció a formális tanulás kiegészítője és nem felváltója! A validáció az egyéni tanulási utak kialakítását, a képzések rugalmasabbá tételét, a képzésekhez való egyenlő esélyű hozzáférést, a munkaerőpiacra történő belépést, a foglalkoztatás növelését segíti elő.
- Fontos szempont, hogy nem minden validációs eljárásnak kell képesítéshez vezetnie! Ugyanakkor, ha képesítéshez vezet, akkor a validáció a képesítés megszerzésének „normál” útja kell, hogy legyen.
- A validáció elsődleges célcsoportjai: bevándorlók/menekültek; alacsonyan képzettek; munkanélküliek vagy munkanélküliséggel veszélyeztetettek; foglalkoztatottak. Fontos azonban figyelembe venni, hogy az egyes célcsoportok önmagukban is nagyon differenciáltak.
- A tanulási eredmény alapú gondolkodás elterjesztése és gyakorlati alkalmazása alapvető feltétele a validációnak.
- Egyértelmű az elmozdulás a munkaerő-piaci célú validáció irányába. Ezt ösztönzi az Európai Bizottság és a CEDEFOP is. Magyarországon is elsősorban a képzésbe történő beszámításra használjuk az előzetes tudás mérését, maga a magyar terminológiákban használt elnevezés (előzetes tudásmérés) is erre utal. Annak ellenére, hogy valóban a képzésbe történő beszámítás az a funkció, amelyhez jogszabályi háttér is társul Magyarországon, maga a szabályozás nem oldotta meg a validáció ügyét. Bár a képzésbe történő beszámítás kézenfekvőnek tűnik, a tapasztalatok alapján sokkal nagyobb potenciál, elérhető hatás mutatkozik a tanulási eredmények validálásának foglalkoztatást növelő, munkaerő-piaci belépést és benntartást elősegítő funkciójában.
- A validáció egy új szakma, amelyhez képzett szakemberek kellenek. A validációs eljárás nem működtethető speciálisan képzett szakemberek (tanácsadó, mérés–értékelési szakember, mentor stb.) nélkül. Minden országban nagy gondot fordítanak a szakemberek magas szintű képzésére. A validációs eljárás kapcsán tulajdonképpen új professziók is kialakulnak.
- A validáció implementációjában a legfontosabb feladat a validációs eljárás és intézmények iránti bizalom kiépítése. A validációs eljárás csak akkor működik, ha az

eljárás iránt kialakult a társadalmi bizalom. A nemzetközi példák azt mutatják, hogy a nem formális tanulás validálásának csak ott tudnak kialakult mechanizmusai lenni, ahol létezik a kölcsönös bizalom (mutual trust) valamilyen elemi szintje illetve ahol ezt képesek megteremteni. Ezt az eljárást szabályozottságával, transzparenciájával, minőségbiztosításával, illetve az érdekelt felek folyamatos tájékoztatásával és a bevonásával (pl.: a sztenderdek kialakításába, eljárásrend kidolgozásába stb.) lehet elérni. Széleskörű társadalmi egyeztetésre/vitára van szükség, fontos az érdekelt felek bevonása, a validáció ismertségének és elismertségének növelése, az eljárás népszerűsítése, az előnyök egyértelmű azonosítása, sikertörténetek bemutatása.

- Nemzeti szintű validációs rendszer működtetéséhez erős szakpolitikai/kormányzati elkötelezettségre van szükség.

Az Európai Bizottság képviselőjében Ana Carla Pereira felhívta a figyelmet arra, hogy 2018 már nagyon közel van és ahhoz, hogy teljesíteni lehessen az ajánlásban megfogalmazott célokat, **a tagállamoknak szakpolitikai prioritásként kell kezelniük a validáció ügyét, fel kell gyorsítani a validáció implementációját nemzeti szinten és nyitni kell a munkaerő-piaci/foglalkozási célú validáció felé.** A validációs „rendszer” működtetéséhez azonban elengedhetetlen a befogadó társadalmi és gazdasági környezet, a szereplők szemléletváltása⁹, az iskolán kívül szerzett tanulási eredmények egyenrangúságának elfogadása, a tanulás és a tudás értékékként történő definiálása. A validációnak az a lényege, hogy minden tudás/kompetencia ténylegesen láthatóvá váljék, és ez segítse az embereket abban, hogy munkát vagy jobb munkát találjanak és nőjön az önbecsülésük. A validáció célját és folyamatát erősen befolyásolja a nemzeti kontextus. Az azonban bizonyos, hogy mindig az egyén szükségleteit kell a középpontba helyezni, és az útmutatás és a tanácsadás rendkívül fontos a validációs folyamatban. A validációs rendszer fejlesztése, a tanulásról való gondolkodás formálása nem megy egyik napról a másikra. Ennek kialakítása hosszú folyamat, amely során átgondolt, tudatos, következetes fejlesztésre, megfontolt előrehaladásra és türelemre van szükség.

Hasznos olvasmányok a témában:

Cedefop (2016): Validation and open educational resources (OER). Thematic report for the 2016 update of the European inventory on validation

<http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4149>

⁹ Még ma is nagyon erős Magyarországon a formális végzettség presztízse és a berögződés, hogy végzettséget és képzettséget csak intézményes keretek között lehet szerezni. Szemléletformálás és a régi beidegződések áthangszerelése szükséges annak megértéséhez és elfogadásához, hogy a nem formális, azaz iskolán kívüli környezetben szerzett tanulási eredmények is ugyanolyan értékesek, mint az iskolában szerzett kompetenciák és hogy mára a szakmai és társadalmi tudás mára rendkívül sokrétűvé vált, nagyon eltérő egyéni életpályák és ismeretszerzési útvonalak alakultak/alakulnak ki. És ebben a kontextusban a validáció a képesítés megszerzésének egy „normál” útja lehet.

Cedefop (2016): Funding validation. A thematic report for the 2016 update to the European inventory on validation of non-formal and informal learning

<http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4146>

Cedefop (2016): Validation in the care and youth work sectors. Thematic report for the 2016 update of the European inventory on validation

<http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4147>

Cedefop (2016): Application of learning outcomes approaches across Europe. A comparative study <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/3074>

Cedefop (2015): European guidelines for validating non-formal and informal learning

<http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/3073>

European database on validation of non-formal and informal learning

<http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/data-visualisations/european-database-on-validation-of-non-formal-and-informal-learning>